

РОЗДІЛ 5. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАСАД ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЄС ТА КРАЇН ЄВРОПИ

Гайніш Е.Й.,

*доктор права, доктор філософії
юридичний факультет Університету
ім. Я.А.Коменського м. Братислава*

Сідак С.В.,

*ст. викладач інституту міжнародних відносин та економіки
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

В статті автори провели порівняльно-правовий аналіз правових засад організації банківських систем в країнах Європи. На підставі проведеного аналізу та базуючись на *de lege lata* автор розробив *de lege ferenda* щодо адаптації банківського законодавства України до норм ЄС.

Ключові слова: кредитний інститут, банк, банківська система.

В статье авторы провели сравнительно-правовой анализ правовых основ организации банковских систем в странах Европы. На основании проведенного анализа и основываясь на *de lege lata* автор разработал *de lege ferenda* по адаптации банковского законодательства Украины к нормам ЕС.

Ключевые слова: кредитный институт, банк, банковская система.

The author of the article has conducted comparative analysis of the legal basis of organization and functioning of the European banking systems. On the basis of the analysis conducted as well as on *de lege lata* the author elaborated *de lege ferenda* concerning adaptation of the Ukrainian legislature to the EU norms.

Keywords: credit institution, bank, banking system.

Стабільність грошової системи, ефективність та безпечне функціонування банківської системи, кредитування суспільних потреб та розвиток конкурентних взаємовідносин на ринку фінансових послуг – це основа розвитку ринкової економіка в Україні.

Саме тому, метою публікації є, у розрізі зовнішньополітичного напрямку України – інтеграції в ЄС, вирішити наступні завдання: дослідити правові засади функціонування банківської системи та її інфраструктури в країнах Європи, сформулювати висновки і розробити *de lege ferenda* щодо удосконалення правового регулювання банківських відносин України.

Слід відмітити, що даною проблематикою займалися наступні юристи-науковці Л. Воронова [1], Н.Єрпильова [2], Г. Тосунян [3], Н. Химичева [4] та інші науковці країн Європи, але ними були проаналізовані деякі аспекти організації банківських систем в державах-членах ЄС, але не проведений комплексний порівняльно-правовий аналіз регулювання організації та функціонування банківської системи в країнах Європи.

Перед аналізом організації та функціонування банківських систем країн Європи розглянемо зміст поняття «банківська система» та визначимо поняття «банківська інфраструктура». Дворак П. відзначає, що банківська система - це сукупність кредитних та фінансових інституцій на визначеній території (країні), їх взаємних зобов'язань та їх зобов'язань щодо третіх осіб [5, с. 108].

Академік Н.Ю.Єрпильова, розглядає банківську систему, як частину фінансової системи, що відіграє вирішальну роль в економічному розвитку [2, с. 24].

Член-кореспондент НАПН України проф. О.П. Орлюк під поняттям «банківська система» розуміє складову кредитної системи, яка становить сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією банківських установ, що функціонують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму у певний проміжок часу. Специфіка банківської системи визначається її складовими елементами і відносинами, що виникають між ними [6, с. 33].

Склад банківської системи, на думку авторів, включає: банківські установи та інші суб'єкти, які забезпечують ефективне та належне функціонування банківської

системи, банківську інфраструктуру, банківський ринок [7].

Отже, банківська інфраструктура – це законодавчо врегульована, організована, структурована, взаємопов'язана сукупність центрального банку та інших державних фінансових органів (які виступають складовим суб'єктами верхнього рівня), та також кредитних та фінансових інститутів (які виступають суб'єктами нижнього рівня), що об'єднані виконанням визначених завдань, згідно засад та принципів, закріплених у нормативно-правових актах держави.

А зараз розглянемо інфраструктуру банківських систем країн Європи та ЄС, а саме: Великої Британії, Франції, Польщі, ФРН, України та РФ.

Банківську систему Великої Британії формують: Банк Англії, банки, зареєстровані облікові інститути, ощадні банки, фінансові інститути.

Банківську систему Франції формують наступні суб'єкти: Комітет у справах кредитних установ; Комітет банківської регламентації; Банківська комісія; Банк Франції, Центральна державна депозитна каса, банки, фінансові установи, кредитні інститути тощо [8, с. 245-248].

Банківську систему ФРН формують: Бундесбанк та банки [9; 10, с. 290-299].

Банківську систему Угорщини формують: Національний банк Угорщини та інші кредитні інституції [5].

Банківську систему Польщі формують: Національний банк Польщі, банки та інші кредитні установи.

Банківська система Російської Федерації включає у себе [3]: Банк Росії, кредитні організації, філіали та представництва іноземних банків.

Банківська система України – це сукупність Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до законодавства.

Отже, аналізуючи вищевказане слід відзначити, що верхній (перший) рівень розвинутих країн Європи (по величині подібних до України), формує центральний банк та інші державні фінансові інституції, тобто в основу побудови дворівневої банківської системи покладені принципи «стримувань і противаг», незалежності ЦБ та законодавчого розподілу функцій у банківській сфері. Ці принципи та закономірності закріплюють розмеж-

ування повноважень центральних банків і формують наступний принцип полісуб'єктності¹ верхнього рівня [2; 3, с. 130-136; 11].

Нижній рівень банківської системи в країнах Європи² формують банки та інші кредитні інститути³.

Відзначимо, розвиток банківської системи в умовах світових кризових явищ, залежить від належного визначення правильних цілей та завдань, організації ефективної структури банківської системи, плідної роботи всіх елементів банківської системи, вжиття належних та адекватних заходів, спрямованих на стабілізацію банківської системи.

Аналіз організації та функціонування банківських систем в останній кризовий період, надає можливість

1 Сутність даного принципу виражається у тому, що один і той самий орган (центральний банк) не може володіти нормотворчою, контрольною, наглядовою, регулюючою функціями, а також одночасно виступати як господарюючий суб'єкт.

2 Особливістю банківських систем держав-членів ЄС є те, що вони виступають складовою частиною банківської системи Європейського Союзу, а у свою чергу, Європейський центральний банк виступає опосередкованим складовим елементом національних банківських систем держав-членів.

3 Законодавство ЄС не закріплює поняття «банк», а вживає поняття «кредитний інститут» та «фінансовий інститут». Відмітимо, що в деяких державах-членах ЄС також законодавчо не закріплено визначення поняття «банк» (наприклад Великій Британії), а надання банківських послуг проводиться особами, які отримали на це відповідний дозвіл (ліцензію).

визначити наступне коло проблем: наявність у банківській системі збиткових банків; відсутність належного ведення «Реєстру позичальників»; відсутність окремого державного органу нагляду за банками та іншими кредитними установами; слабкий та недосконалий банківський нагляд; загальноекономічні проблеми та інші.

В цьому розрізі, слід виокремити завдання країни у банківській сфері: 1) закріплення фінансової стабільності та зміцнення купівельної спроможності національної грошової одиниці; 2) здійснення кількісного контролю за динамікою грошової маси, яка відповідає реальній зміні ВВП; 3) проведення процесу інтеграції у світові фінансові та банківські системи та інші.

У розрізі покладених завдань банківські системи країн Європи виконують наступні функції [14, с. 26-27; 15, с. 28-95; 16; 17]: 1) створення грошей і регулювання грошової маси; 2) трансформаційна; 3) стабілізаційна.

Аналізуючи вищевикладене, базуючись на *de lege ferenda* країн Європи та ЄС, слід відмітити, що в Україні банківська система закладена на засадах централізованої дворівневої структури, але слід розподілити повноваження НБУ між кількома інститутами, зокрема, наприклад: Державною комісією з контролю та нагляду за діяльністю кредитних та фінансових інститутів і Національним банком України (за яким закріпити повноваження щодо проведення монетарної політики країни з метою забезпечення цінової стабільності).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воронова Л.К. Фінансове право України: Підручник. – К.: Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.
2. Ерпылева Н.Ю. Международное банковское право: Учебн. пособие. – М.: Форум – Инфра-М. - 1998. – с. 261.
3. Тосунян Г.А. Теория банковского права: в 2 т. – М.:Юристъ, 2002. – Т.1. – 554 с.
4. Финансовое право: Учебник / Отв. ред. Н.И.Химичева. М., 1999. – 600 с.
5. Dvorák . Bankovníctví po bankere a klienty. Praha. 2001. - 730 s.
6. Орлюк О.П. Банківська система України. Правові засади організації. – К.:Юрінком Інтер, 2003. – 240 с.
7. Прилуцький О.В. Організаційно-правові засади діяльності комерційних банків в Україні. Дис... канд. наук: 12.00.07 - 2008.
8. Банковский портфель (Книга банкира. Книга клиента. Книга инвестора. / отв. Ред. Коробов Ю.И., Содаткин В.И. – М.:СОМИТЭК, 1994. – 750 с.
9. Немецкая банковская система. Кёльн. 1993.
10. Міщенко В.І., Кротюк В.Л. Центральні банки: організаційно-правові засади. – К.: Знання, 2004. – 372 с.
11. Сідак М.В., Бисага Ю.М. Правове регулювання банківських відносин в країнах Центральної та Східної Європи: порівняльний аналіз (Україна, Чехія та Словаччина). Монографія. – Ужгород: Ліра, 2006. - 200 с.
12. Grůň L., Aktuálne tendencie vývoja bankovníctva v Slovenskej republike a v krajinách Európskej únie. – Bratislava, 1998. – 310 s.
13. Tomášek M. Bankovníctví jednotného vnitřního trhu Evropské unie. – Praha, Linde, 1997. – 540 s.
14. Костюченко О.А. Банківське право: Підручник. – 3-тє вид. – К.:А.С.К., 2003. – 928 с.
15. Кириченко О.А. Банківські системи різних країн. Інститут економіки та права – Київ: Крок, 2001. – 200 с.
16. Andrew McKnight. The law of International Finance – OXFORD University Press. – New York. – 2008. - s.1125.
17. Сідак М.В. Фінансово-правове регулювання банківських відносин в Європейському Союзі та країнах Східної Європи: порівняльний аналіз. Монографія / М.В.Сідак. – Ужгород: Ліра, 2010. – 416 с.